

Geluksgevoel

Over: geluk: Kunert, Nolens

Over: absurditeit van het leven: Camus

In alle tijden heeft de mens gedroomd van gelukkig worden. In smartlappen, in populaire literatuur, maar ook in grote romans en in filosofische werken komt het thema herhaaldelijk voor. Zelfs in de wereldbeschouwingen, die alles richten op een einddoel in de toekomst, is er sprake van menselijk geluk, ook al is dat in het dagelijks leven niet bereikbaar. Geluk is de meest omvattende categorie van het menselijk leven en beantwoordt aan de meest fundamentele streving die in de mens aanwezig schijnt te zijn.

Wat 'geluk' precies inhoudt, is afhankelijk van het tijdperk, waarin men leeft. Iedereen zal het begrip 'geluk' anders invullen, naargelang de mogelijkheden die het leven op dat moment biedt. Sommigen menen het geluk te verwerven door te streven naar rijkdom, officiële erkenning of macht. Anderen verwachten zien het veeleer in wederzijdse achting, solidariteit, vriendschap en liefde. Weer anderen zoeken het geluk in intensieve en uitdagende activiteiten, in wetenschappelijk onderzoek, in kunst, meditatie of contemplatie. Bij enkelingen blijven zelfs de geluksverwachtingen niet constant in het leven. Ze kunnen wisselen met de levensomstandigheden. Er is dus geen overeenstemming mogelijk over wat 'werkelijk' gelukkig maakt. Iedereen vult het met zijn of haar eigen verwachtingen van het leven, ook al zijn die meestal aan de eigen cultuur ontleend.

Albert Camus (1913-1960) - Absurd, maar toch

Camus heeft een scherpe visie op de absurditeit van het menselijk bestaan, gesymboliseerd in de figuur van Sisyfus, die steeds opnieuw de steen de berg opdraagt. Men zou daaruit kunnen concluderen, dat Sisyfus een ongelukkig mens is. Dat is niet de mening van Camus.

'Daarin bestaat nu de verzwegen vreugde van Sisyfus. Zijn noodlot hoort hem toe. Zijn rots is zijn zaak. Evenzo legt de absurde mens, als hij over zijn kwelling nadenkt, alle afgoden het zwijgen op. In het universum, dat plotseling weer aan de stilte is overgelaten, stijgen de duizenden kleine opgetogen stemmen der aarde op. Onbewuste en heimelijke roepstemmen, uitnodigingen op alle gezichten vormen de onvermijdelijke keerzijde en de prijs van de overwinning. Er is geen licht zonder schaduw; men moet ook het donker leren kennen. De absurde mens zegt ja en zijn moeite heeft geen einde meer. Als er een persoonlijk noodlot is, dan bestaat er geen hogere bestemming of hoogstens een die hij rampzalig en verachtelijk vindt. Voor het overige weet hij zich meester van zijn tijd. Op dit subtiele moment, waarop de mens zich weer naar zijn leven toekeert (Sisyfus die naar zijn rots terugkeert), beschouwt hij de reeks onsamenhangende daden, die zijn noodlot wordt, zijn eigen schepping die in zijn herinnering één is geworden en spoedig door de dood bezegeld wordt. Overtuigd van de zuiver menselijke oorsprong van al het menselijke, is hij dus altijd overweg –een blinde die wil zien en die weet dat de nacht geen einde heeft. De steen rolt weer. Ik verlaat Sisyfus aan de voet van de berg! Men vindt zijn vracht altijd weer terug. Maar Sisyfus leert ons de hogere trouw, die de goden verloochent en de steen wentelt. Ook hij vindt dat alles goed is. Dit universum, dat voortaan geen meester meer heeft, lijkt hem noch onvruchtbaar noch waardeloos. Ieder korreltje van deze steen, ieder splintertje erts van deze nachtdonkere berg betekent, alleen voor hem, een ganse wereld. De strijd op zichzelf tegen de top is voldoende om het hart van de mens te vullen. We moeten ons Sisyfus als een gelukkig mens voorstellen'.
(Camus 1964, 170- 171).

Günther Kunert (1929) - Een optelsom

Geluk zou volgens Kunert ons deel zijn als we de zeldzame momenten van geluk uit het verleden samen konden voegen. Maar misschien is geluk niet meer dan zich overgeven aan de trivialiteit.

Tot leven brengen

'Geluk zou zijn als wij de zeldzame termijnen van voorbij gelukkig zijn tot leven zouden kunnen brengen. Het zouden niet eens de minuten van sterke intensiteit hoeven te zijn, zelfs hernieuwd verlangen of zorgeloos hopen, twee welbekende fasen uit vroeger dagen, zouden al een winst zijn die ons echter, dat merken we hoe langer wij erbij zijn, in het spel van het bestaan niemand uitbetaalt'.

Overgeven aan de trivialiteit

'Nu verscheen op het terras een orkest, een groot aantal musici, instrumenten onder de arm, in ganzenmars, om op deze dralend ondergaande avond al die schlagers te spelen die lang geleden aan het bakkelieten kastje waren ontsproten. Onder hun klanken vervielen de tussenliggende decennia tot iets dat nooit geweest was. En zoals toen was er geen overzichtelijk gisteren en geen morgen – bestendig en werkelijk waren alleen deze blinde en harmonisch gebonden minuten. Misschien zijn wij, of minuten zoals deze, datgene wat wij geluk noemen, waar wij anders door ons weten, onze ervaring, ons permanente nadenken nooit toe komen. Slechts wanneer wij ons volledig durven over te geven aan de trivialiteit, ons zelf permitteren wat wij minachtend 'gemoed' noemen, tenminste een paar muziekbladen lang de toestand van bijna volkomen denkstilte uithouden, komen wij erachter wat voor ons verloren is gegaan zonder dat wij ooit op een andere manier dit verlies kunnen compenseren' (Kunert 1983,119, 151).

Leonard Nolens (1947) - Dichterlijk geluk

Het geluk kan je overvallen (zonder dat je het bewust zoekt) op alle momenten van het leven

'Je hebt het niet gezocht, het heeft je overweldigd. Even alleen als altijd zijn je dagen, maar de ramen staan open, in de stilte van het warme bos drijven de koele vogelstemmen, de zoon van de tuinman verwijderd het onkruid en de dood bladluis aangetaste kamperfoelie met het aangrenzende vingerhoedskruid. Er is iets van de stilzwijgende zorgzaamheid der ouders om je heen, de natuur en je werkeloos dromende burens laten je dag in dag uit voelen dat het goed is zo te leven, slaapwandelen, lezend en musicerend onder de bloedbeuk, de kastanjabomen, de gastvrije luifels van de huizen. Langzame gesprekken over goud en dochters, over honderd vijftig jaar geleden toen de voorouders hier neerstreken tijdens een huwelijksreis naar Venetië en dit paradijs achterlieten. Lieder van Schubert op de radio, het verloren gewaande sentiment van je zingende ouderhuis steekt plots de kop op, o al die tranen, zoveel tranen als je in geen jaren hebt gehuild, nu, op deze bijna zomerse dag.

Je hebt dit niet gezocht, het heeft je overweldigd: geluk. Je zult daarmee moeten doen, voorlopig, met deze rust, met deze onrustwekkende zaligheid van dagen die niets anders willen dan hun eigen herhaling. Je wenst niets anders dan hier te zitten, aan deze tafel, met je blik ginder op de bemerelde bloedbeuk, met Schubert in je oren, met dit geluk waarvoor je je bijna schaamt. Je moet het daarmee doen, ook al je wilt blijven schrijven, schrijven over onbeschrijfelijk geluk dat je slechts hier, in dit cahier, aan iemand in jezelf durft toe te vertrouwen en dat niemand kan begrijpen die het niet zelf, zo onverwacht, heeft beleefd. Ja, misschien moet je, na de vijfhonderd niet al te gelukkige gedichten van de voorbije twintig jaar, heel je poëzie in het teken stellen van deze middag, deze onverklaarbare extase, dit gewichtloze van een aanwezigheid die haar voorbije klachten haat [...] Spotziek denk je terug aan de gejaagde geest, de overspannen dichter die je bent

geweest, en je vraagt je af of je ook over het talent beschikt om deze gelukzaligheid onder woorden te brengen, in je verzen neer te leggen, want ook geluk vraagt om een gespreksgenoot en wordt verdrietig als het stom blijft. (Nogmaals, le bonheur se raconte mal. En ook: les gens heureux n'ont pas d'histoire!).

Wat gebeurt er als er niets gebeurt? O, de verwarrende naïviteit van al deze regels en uren. Je hebt het niet gezocht, het heeft je overweldigd. Geluk. Geluk. Geluk. Komt dat woord in Hart tegen hart eigenlijk voor? Je wilt niet dood zonder ook dat levensgevoel tot op de bodem geproefd en gemaakt te hebben. Je wilt in de herinnering van je naastbestaanden niet voortleven als een verdrietige, een machteloze, een klager' (Nolens L. 1995, 134-135)